

کودک سروده بمثابه ژانر

نسرین السادات ذوالفقاری، محمدجواد مهدوی*

گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

سال شانزدهم، شماره یازدهم، بهمن ۱۴۰۲، شماره پی در پی ۹۳، صص ۱۹۹-۱۸۱

DOI: 10.22034/bahreadab.2024.16.7164

نشریه علمی سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی

(بهار ادب سابق)

چکیده:

زمینه و هدف: مطالعه ژانر کودک سروده‌های نشریه کیهان بچه‌ها بمنظور گونه‌شناسی آنها صورت گرفته است. این گونه‌شناسی شامل بررسی فرمی، محتوایی و فرهنگی سروده‌ها می‌باشد و هدف آن، شناسایی و تحلیل ویژگی‌های خاص این ژانر بمنظور درک بهتر این گونه از ادبیات کودک است. به عبارت دیگر، این پژوهش بدنبال درک عمیق‌تری از سروده‌های کودکانه است که در نشریه کیهان بچه‌ها منتشر شده است.

روش مطالعه: این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. ابتدا با جمع‌آوری داده‌های مربوط به سروده‌های کودکان و سپس با تحلیل و بررسی فرم، محتوا، تصویر، موسیقی و زبان سروده‌ها.

یافته‌ها: با گونه‌شناسی کودک سروده‌ها در این پژوهش، به مدلی مفهومی دست یافته‌ایم که شامل چهارچوب فرم و محتوا است. در بخش فرم، نظام تصویری، نظام موسیقایی و نظام زبانی سروده‌ها شناسایی شده و در بخش محتوا، شش دسته‌بندی شامل ستایشی، طبیعت و عناصر طبیعت، اندرزی-تعلیمی، سیاسی-اجتماعی، تفریح و بازی، و تمنیات و آرزوهای کودکانه شناسایی شده است. با توجه به این دسته‌بندیها، گونه نوشتاری جدیدی به نام «کودک سروده» شناسایی شده است و تغییرات فرم و محتوای این گونه از آغازین سال انتشار نشریه تا پایان نیمه اول سال ۱۳۶۰ مورد بررسی قرار گرفته است.

نتیجه‌گیری: در پژوهش حاضر با رویکرد ژانر، به شناسایی و گونه‌بندی کودک سروده‌ها پرداخته شده است. در بخش فرم، بر اساس تحلیل داده‌ها، مشخص شده است که در سروده‌های قبل از انقلاب، فرم کلاسیک و مضامین ستایشی با کارکرد نشاطبخشی و سرگرمی بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده است؛ اما در سروده‌های بعد از انقلاب، فرم سروده‌هایی با مضامین سیاسی-اجتماعی و با کارکرد تعلیمی بیشترین بسامد را به خود اختصاص داده است. این نتایج نشان می‌دهد که با تغییر شرایط اجتماعی و سیاسی، محتوای سروده‌های کودکانه نیز تغییر کرده است و ژانر کودک سروده‌ها نیز در این تغییرات تحت تأثیر قرار گرفته است. در نتیجه این پژوهش می‌تواند به بهبود شناخت و درک ادبیات کودکانه و برنامه‌های آموزشی و تربیتی برای کودکان و نوجوانان کمک کند.

تاریخ دریافت: ۲۹ بهمن ۱۴۰۱
تاریخ داوری: ۲۸ اسفند ۱۴۰۱
تاریخ اصلاح: ۱۲ فروردین ۱۴۰۲
تاریخ پذیرش: ۰۲ خرداد ۱۴۰۲

کلمات کلیدی:

ژانر، کودک سروده، کیهان بچه‌ها.

* نویسنده مسئول:

mahdavy@um.ac.ir

۳۸۸۰۵۰۰۰ (۹۸ ۵۱)

ORIGINAL RESEARCH ARTICLE

A child's poem as a genre

N. Zolfaghari, M.J. Mahdavi*

Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 18 February 2023

Reviewed: 18 March 2023

Revised: 01 April 2023

Accepted: 23 May 2023

KEYWORDS

Genre, Children literature, Kayhan Bacheha magazine.

*Corresponding Author

[✉ mahdavy@um.ac.ir](mailto:mahdavy@um.ac.ir)

[☎ \(+98 51\) 38805000](tel:+985138805000)

ABSTRACT

BACKGROUND AND OBJECTIVES: Undoubtedly, genre is the oldest topic in the field of literary criticism. Genre has many examples that work in a specific collection in terms of form, content and culture. It also indicates a special type of phenomenon with special features and special roles. Historical and literary classification or periodization between different examples is one of the functions of genre. The important issue in the genre approach is to identify the form, content and function characteristics of the work. This research has typified the children's poems of Kihan Bechaha magazine with the children's genre approach. With the typology of children's poems, we achieved a conceptual model whose framework is formed by form and content. In recognizing the form, we achieved the pictorial system, the musical system, and the linguistic system of the poems. And in understanding the content, we reached 6 categories in the following order: praise, nature and elements of nature, instruction _ educational, political _ social, fun and games, and children's wishes and desires. The children's poems belong to the beginning of the publication year of January 1956 until the end of the first half of 1981.

METHODOLOGY: The research method of our research is descriptive-analytical.

FINDINGS: The findings show that in the poems before the revolution, classical and praise themes with uplifting and entertaining functions have the highest frequency, and in the poems after the 1978 revolution, the form of new poems and social political themes with an educational function have the highest frequency.

CONCLUSION: In the current research, the identification and classification of children's poems have been done with the genre approach. In the form section, based on the data analysis, it has been determined that in the pre-revolutionary poems, classical form and praise themes with uplifting and entertaining functions have the highest frequency; But in the poems after the revolution, the form of poems with socio-political themes and educational function has the most frequency. These results show that with the change of social and political conditions, the content of children's songs has also changed and the genre of children's songs has also been affected by these changes. As a result of this research, it can help to improve knowledge and understanding of children's literature and educational programs for children and teenagers.

DOI: [10.22034/bahareadab.2024.10.7164](https://doi.org/10.22034/bahareadab.2024.10.7164)

NUMBER OF REFERENCES	NUMBER OF TABLES	NUMBER OF FIGURES
 10	 0	 3

مقدمه

مفهوم ژانر جنبه مهمی از نقد ادبی است و به دسته یا نوع خاصی از اثر ادبی یا هنری اشاره دارد که با سبک، ساختار و محتوای منحصر بفرد آن مشخص میشود. طبقه‌بندی و توصیف متون ادبی و نیز توسعه و تکامل قالبهای ادبی، دو حوزه اصلی هستند که ژانر بر آن تمرکز کرده است. با توجه به اینکه سروده‌های کودکان، بعنوان یکی از ابزارهای تأثیرگذار در فرهنگ کودکان و نوجوانان، دارای ویژگیهای خاصی در فرم و محتوا و کارکرد هستند که از سایر اشکال شعر و ادبیات متمایز میشوند، میتوان آنها را بعنوان ژانری مستقل در نظر گرفت. این ژانر، بعنوان یکی از شاخه‌های ادبیات کودکان، دارای ویژگیهای خاصی است که برای شناسایی و درک بهتر آنها، میتوان از نظریه ادبی ژانر استفاده کرد.

در میان نشریات کودک و نوجوان، نشریه کیهان بچه‌ها به دلیل تخصص در حوزه کودک و نوجوان، ماندگاری بیش از شصت و چهار سال و از همه مهمتر بازتاب چندین دهه تحولات تاریخی-اجتماعی در نوشته‌های خود، بعنوان بافت و زمینه تحقیق تعیین شده است. با این آگاهی که کودک‌سروده‌ها، مجموعه سروده‌هایی است که توسط کودکان و نوجوانان سروده شده است، بطور کلی شامل شعرهای کوتاهی هستند که ساده نوشته شده‌اند و برای کودکان و نوجوانان قابل درک هستند و غالباً مخاطبشان نیز خودشان هستند، میتوانیم ژانر کودک‌سروده‌ها را در بخشی از ژانر ادبیات کودکان قرار دهیم. این ژانر ادبی علاوه بر اینکه به کودکان و نوجوانان کمک میکند درک بهتری از دنیای اطراف خود پیدا کنند، میتواند در توسعه زبان و تفکر آنها نقش مهمی داشته باشد. سروده‌ها میتوانند برای آموزش مفاهیم و ارزشهای اخلاقی به کودکان و نوجوانان مورد استفاده قرار بگیرند. بطور کل، کودک‌سروده‌ها بعنوان یکی از زیرمجموعه‌های ژانر ادبیات کودکان، به دلیل سادگی زبان، محتوای مناسب برای کودکان و نوجوانان، و قابلیت استفاده برای آموزش میتواند بسیار مورد توجه قرار بگیرد. این پژوهش به این سؤالات پاسخ میدهد: ۱. کودک‌سروده‌ها در کدام قالبهای شعری سروده شده‌اند؟ ۲. دارای چه مضامین و درونمایه‌هایی هستند؟ ۳. کدامیک از تمهیدات بلاغی بیشتر مورد توجه کودکان بوده است؟ ۴. ساختارهای نحوی در کودک‌سروده‌ها چگونه است؟ ۵. تحولات و متغیرهای برون‌متنی چه تأثیری بر کودک‌سروده‌ها داشته است؟

سابقه پژوهش

تا کنون تحقیقی در زمینه کودک‌سروده‌های نشریه کیهان بچه‌ها منتشر نشده است. البته تحقیقهای بسیاری در مورد فرم و محتوا در حوزه شعر کودک انجام شده است که نزدیکترین تحقیق، پایان‌نامه ارشدعلی ارمان (۱۳۹۱) است که به بررسی صور خیال در شعر کودک و نوجوان پرداخته است. زرقانی و عباسپور نوغانی (۱۳۸۵) نیز به بررسی محتوای شعر کودک در دهه هفتاد پرداخته‌اند. مؤذن (۱۳۹۴) نیز با رویکرد سبکی لایه‌ای به بررسی داستانهای نوشته‌شده توسط کودکان در مجموعه کتابهای آفتاب و مهتاب پرداخته است. این پژوهشها در حوزه آثار کودکان و نوجوانان نیست و با رویکرد ژانری به مدلی واحد و مستقل دست نیافته است. پیکره تحقیق این پژوهش، نشریه کیهان بچه‌ها است. برای این پژوهش از داده‌های اطلاعاتی کودک‌سروده‌های منتشرشده در صفحه «هنر و کار بچه‌ها»ی این نشریه استفاده شده است. زمان مورد بررسی از ابتدای انتشار نشریه تا پایان شهریورماه ۱۳۶۰ است و از مجموع ۱۱۴+۱۱۵۵ شماره جلد، دویست قطعه سروده کودکان و نوجوانان برای این پژوهش استفاده شده است. نتایج نشان میدهد از این مجموعه، هشتادوهفت قطعه سروده مربوط به قبل از انقلاب و صدوسیزده قطعه متعلق به دوران جدید (پس از انقلاب اسلامی) است.

بحث و بررسی

در تحقیق حاضر، رویکرد ژانر بعنوان اصطلاحی مهم در سنت ادبی به کار گرفته شده است. بطور کلی، ژانر به مجموعه‌ای از متون یا فرمهای ادبی با شباهتهای فرمی، محتوایی و کارکردی گفته میشود. «ژانر، مجموعه‌ای از قواعد ذهنی و قراردادی ساختاریافته است که در آفرینش، درک، تفسیر و طبقه‌بندی نوشتارهایی به کار گرفته میشوند که بیشترین شباهت فرمی، محتوایی و کارکردی را با یکدیگر دارند و طبقه‌ای از متون را تشکیل میدهند.» (زرقانی، ۱۴۰۰: ۱۹۴). بدین ترتیب اصطلاح ژانر دارای سه شاخص مهم است؛ نخست ویژگیهای فرمی که با استفاده از ابزارهای سبک‌شناسی، بلاغت و نقد ادبی، به شناخت سطحی از تعیین ژانر کمک میکنند. دوم ویژگیهای محتوایی که با توجه به محتوای اصلی و غالب متن، در شناخت سطحی از تعیین ژانر کمک میکنند. سوم کارکرد بیرونی که هر متنی چندین کارکرد دارد که نویسنده، مخاطب و خوانندگان در دوره‌های بعدی آن را تداعی میکنند.

در تحقیق حاضر، با توجه به رویکرد ژانر، درک بهتر از قواعد شباهتها و تفاوتها در قالب، مضمون و کارکرد کودک‌سروده‌های منتشرشده در نشریه کیهان بچه‌ها است. بعنوان مثال، سرایندگان کودک‌سروده‌های نشریه کیهان بچه‌ها اغلب برای اقناع روحی و روانی خود یا احساس تعلق به نشریه یا ارتباط با خوانندگان، شعر سروده‌اند و مخاطبان که اغلب کودکان هستند، برای اوقات فراغت خود، لذت بردن یا ایجاد تفریح و سرگرمی با سروده همذات‌پنداری کرده و ارتباط برقرار میکردند؛ اما همین سروده‌ها برای طیف مخاطبان آینده، کارکرد دیگری خواهد داشت. با توجه به این تفاوتها، میتوان تعیین کرد هر کدام از کودک‌سروده‌ها به کدام ژانر ادبی تعلق دارند و این موضوع به درک بهتری از مفهوم ژانر و متون ادبی کمک میکند.

دوره اول نشریه کیهان بچه‌ها

دوره‌بندی نشریه از سال ۱۳۶۰ تا ۱۳۳۵ است. این دوره را به سه قسمت تقسیم کردیم. دوره اول سالهای ۱۳۴۲ - ۱۳۳۹، دوره دوم سالهای ۱۳۴۳-۱۳۴۹ و دوره سوم سالهای ۱۳۶۰-۱۳۵۰ است. از بررسی دوره اول که تنها یک سروده دارد، به همین مقدار بسنده میکنیم که در دهه چهل، ادبیات کودک در ایران رشد و گسترش یافته است. تألیف کتب متعدد و متنوع در حوزه کودک‌کان و نوجوانان، تحلیل و نقد ادبیات کودک‌کان، جریان‌ساز بودن آثار نویسندگان و شاعرانی مانند جبار باغچه‌بان، عباس یمنی شریف و محمود کیانوش، اختصاص یافتن به شعر کودک‌کان در نشریه‌هایی مانند «سخن» و «راهنمای زندگی»، تحلیل شعر در نشریه «سپیده فردا»، تألیف کتاب «اصول ادبیات کودک‌کان» دکتر شعاری‌نژاد و تأسیس شورای کتاب کودک، از جمله عواملی هستند که به رشد و گسترش ادبیات کودک در دهه چهل کمک کرده‌اند.

«کیهان بچه‌ها» بعنوان یکی از محبوبترین نشریات کودک‌کان و نوجوانان در دی‌ماه ۱۳۳۵ با صاحب امتیازی «دکتر مصطفی مصباح‌زاده» و مدیریت «جعفر بدیعی» شروع به کار کرد و در اندک زمانی شمارگان خود را به پنجاه هزار نسخه رساند (محمدی، ۱۳۸۳: ۶۶۲).

دوره دوم نشریه کیهان بچه‌ها

دوره دوم نشریه کیهان بچه‌ها سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۹ را در بر میگیرد. در این دوره با گسترش شهرنشینی و رشد طبقه متوسط در دهه چهل شمسی، ایران وارد مرحله جدیدی از حیات اجتماعی خود شد. در این مقطع، شاهد تغییراتی در نظام آموزشی، تألیف کتابهای جدید درسی و بازنگری در روش تدریس هستیم. در این دوره با سردبیری

«عباس یمینی شریف»، کیهان بچه‌ها بعنوان اولین نشریه به چاپ سروده‌های کودکان و نوجوانان همت گمارد و سیاست نوینی را در این حوزه به کار بست: «شعرتان مناسب باشد، چاپ خواهیم کرد» (سال اول، شماره ۲۸). «بچه‌ها متشکریم؛ متشکریم برای نامه‌های بیشمار شما... هر شعر شما برای ما ستاره‌ای درخشان است...» (۱۷ خردادماه ۱۳۴۹). برگزاری جشنها اعم از سالگرد انتشار نشریه، پایان دوره تحصیلی دبستان دانش‌آموزان، روز جهانی کودک و برگزاری جشنهای سیاسی مانند آزادی آذربایجان، قیام ملی سال ۱۳۳۲ (کودتای ۲۸ مرداد) و انقلاب سفید (اصلاحات ارضی) از دیگر رویکردهای نشریه در زمان تصدی «یمینی شریف» بود. همچنین سیاست دیگر نشریه، آشنایی کودکان و نوجوانان با آداب و رسوم اقوام ایرانی (فرهنگ بومی) و سایر نقاط جهان (فرهنگ ملل) بود.

در این مقطع، از مجموع ۴۵ کودک‌سروده؛ ۴۱ سروده در قالب کلاسیک (۲۶ مثنوی، هشت غزل، شش دوبیتی، و دو قطعه) و چهار سروده در قالب شعر نو است. تعداد فراوانی سروده‌ها به تفکیک سال عبارتند از: چهار سروده در سال ۱۳۴۵، شش سروده در سال ۱۳۴۶، هشت سروده در سال ۱۳۴۷، ۱۶ سروده در سال ۱۳۴۸ و ۱۱ سروده در سال ۱۳۴۹.

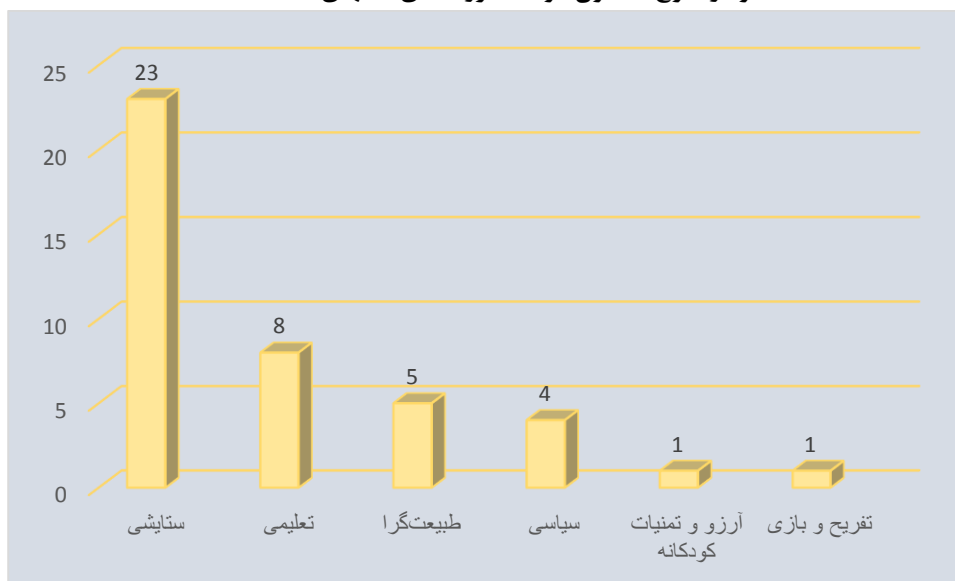
در نظام تصویرگری، سه تمهید بلاغی تشبیه، جانبخشی و استعاره بیشترین کاربرد را دارند. از میان ۴۷ نوع تشبیه، ۳۷ نوع تشبیه محسوس به محسوس، چهار نوع تشبیه محسوس به معقول، و دو نوع تشبیه معقول به محسوس^۱ وجود دارد. مهمترین ایماژسازی در خدمت نقش و کارکرد «مادر» است. «معلم»، «نشریه»، «پلیس»، «کتاب»، «باد و اختران آسمان»، «دختر» و «ولیعهد» به ترتیب بعد از مادر قرار میگیرند.

«جانبخشی» پس از تشبیه، بیشترین فراوانی را در کودک سروده‌ها دارد. از مجموع ۴۵ قطعه سروده، نه سروده دارای صنعت جانبخشی است. «طبیعت» و «نشریه کیهان بچه‌ها» دو کانون اصلی جانبخشی در مجموعه کودک‌سروده‌ها را شکل میدهد.^۲ «استعاره» تمهید بلاغی دیگری است که با سه سروده و باز هم دو کانون اصلی «طبیعت» و «نشریه کیهان بچه‌ها» در مجموعه کودک‌سروده‌ها استفاده شده است.^۳ «تکرار» از پرسامدترین صنایع ادبی در سطح لغات، تک‌مصراع، بیت و قیود است. این صنعت در ابیاتی که شادی و نشاط در آن موج میزند بیشتر است.^۴ جناس زائد و مذیل از دیگر صناعات ادبی است.^۵ در بررسی موسیقی بیرونی، کمتر سروده‌ای است که تماماً در وزنی یکسان سروده شده باشد. گاهی به جای قافیه، ردیف نشسته است.^۶ برخی ابیات با کشش و خواندن آهنگین، به وزن مناسب دست مییابند^۷ یا برخی ابیات از ریتم و آهنگ عروضی خود به یکباره جدا شده بدون هیچ قافیه و ردیفی، منثوروار سروده میشوند.^۸ گاه یک جزو از کلمه با کلمه مستقل دیگر هم‌قافیه شده است.^۹ وزن اغلب کودک‌سروده‌ها کوتاه است.^{۱۰} از مجموع ۴۵ کودک‌سروده، ۹۱ درصد سروده‌ها قافیه دارند و دو درصد مردقند. پرسامدترین اوزان به ترتیب فاعلاتن فاعلاتن فاعلن، فاعلاتن فعلن، مفاعیلن مفاعیلن فعولن، و فعولن فعولن فعل است. در نظام زبانی سروده‌ها، ۲۷۲۷ واژه در کودک‌سروده‌ها مشاهده شد. ۹۹ واژه مرکب (حدود ۳،۶۳ درصد) و مابقی لغات حدود (۹۶ درصد) ساده هستند و چون واژه‌ها اغلب بر محسوسات دلالت دارند، عینی و حسیند. لغات محاوره^{۱۱}، واژه عربی^{۱۲}، ترکیبات نو^{۱۳}، لغات بومی^{۱۴}، رسم‌الخط قدیمی^{۱۵}، انواع سرهم‌نویسی^{۱۶}، املاي غلط لغات^{۱۷} و واژه‌های تغییر یافته^{۱۸} نیز در سروده‌ها مشاهده شد.

کودکان به دلیل ذهن حسی خود، به هر آنچه که بتوانند با حواس پنجگانه ضبط و دریافت کنند، توجه بیشتری نشان میدهند و با همین نگاه بر مضامین شعری متمرکز میمانند. سلاجقه مضمون را در درجه اول اهمیت در شعر کودک دانسته (سلاجقه، ۱۳۸۳: ۴۱۴) و قزل ایاق آن را مرتبط با زندگی کودک میداند (قزل ایاق، ۱۳۷۴: ۷۱)؛ اما

در باب انواع مضامین در شعر کودک، کیانوش در کتاب «شعر کودک» مضامین شعر را به چهار مضمونِ وصفی، تمثیلی، آموزشی، رفتاری و چندجنبه‌ای تقسیم میکند (کیانوش، ۱۳۵۲: ۱۰۴). این تحقیق، بدون پیشفرض قبلی با بررسی چهل‌وپنج کودک‌سروده، مضامین سروده‌ها را با توجه به فراوانی سروده‌ها به ترتیب ذیل در شش گروه قرار داده است: ستایشی (۲۳ قطعه)، تعلیمی و اندرزی (۸ قطعه)، طبیعت و عناصر طبیعت (۸ قطعه)، سیاسی-اجتماعی (۴ قطعه)، آرزو و تمنیات کودکانه (یک قطعه) و تفریح و بازی (یک قطعه).

نمودار تنوع مضمون کودک‌سروده‌های سالهای ۱۳۴۳-۱۳۴۹

بدین ترتیب نمایی کلی از مضامین سالهای ۱۳۴۳-۱۳۴۹ به دست آوردیم. مضمون «ستایشی» با ۲۳ سروده بیشترین درصد و مضمون «تفریح و بازی» و «آرزو و تمنیات کودکانه» با یک سروده کمترین درصد را به خود اختصاص داده‌اند. مادر^{۱۹}، نشریهٔ کیهان بچه‌ها^{۲۰} و معلم^{۲۱} سه کانون اصلی موضوعهای ستایش‌شده است که در نگاه کودک از اهمیت والایی برخوردار است.

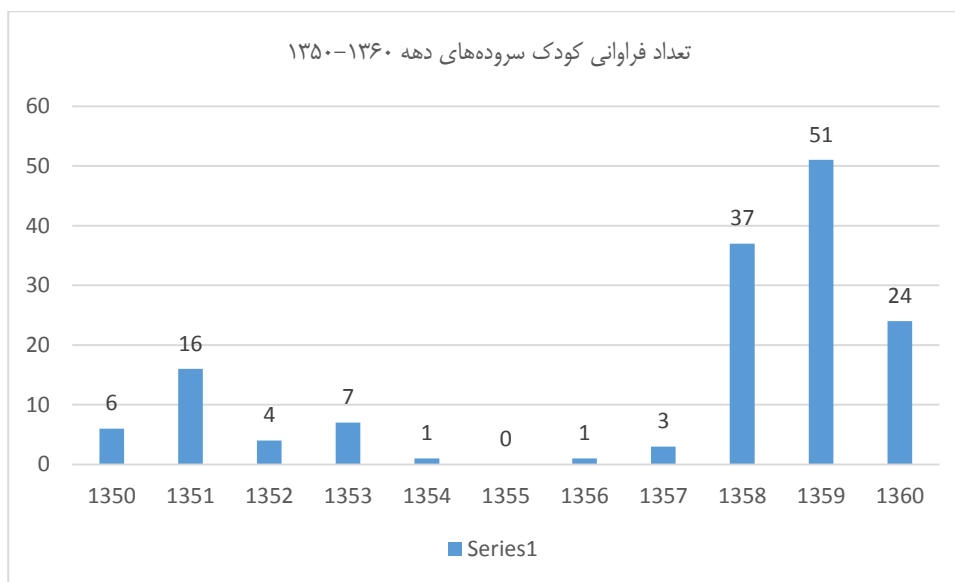
میتوان یکی از دلایل استقبال کودکان و نوجوانان از نشریهٔ کیهان بچه‌ها را خواندن شعر، داستان، افسانه، کمیک‌استریپ‌های رنگی و آشنایی با فرهنگ بومی و آداب و رسوم ملل مندرج در نشریه دانست که شور و شوقشان را برای آموزش و یادگیری اقناع میکند. بدین ترتیب «مضمون تعلیمی»، که پیوسته لزوم بودن یا نبودن آن در آثار کودک و نوجوان در حال تحول است^{۲۲}، در رتبهٔ بعدی از جدول مضامین قرار میگیرد.^{۲۳} «طبیعت و عناصر طبیعت» مجموعه‌ای از مژدهٔ فرارسیدن بهار، طراوت و تازگی طبیعت، بارش برف و باران و عناصر طبیعت همچون شب و ماه و ستارگان را در بردارد. از مجموع چهل‌وپنج کودک‌سروده، هفت قطعه طبیعت‌گرا است. علاوه بر آشنایی کودکان با طبیعت و جلوه‌های آن، وظایف و عملکرد برخی از آنان را نیز توصیف میکند^{۲۴} که خود دربردارندهٔ آموزش و یادگیری دیگری برای مخاطبان نشریه است.^{۲۵} گاه موضوع ستایش‌شده‌ای مانند «مادر» را با طبیعت پیوند میدهد.^{۲۶} آخرین مضمون «سیاسی-اجتماعی» است. از مجموع چهل‌وپنج کودک‌سروده، چهار سروده دارای

مضمون سیاسی - اجتماعی است. «وطن»^{۲۷}، «ولیعهد» و «شاهنشاه» از جمله موضوعات این مضمون را شکل میدهد. «آرزوها و تمنیات کودکان»^{۲۸} و «تفریح و بازی»^{۲۹} هر کدام با یک سروده در رتبه آخر مضامین قرار دارند. قابل بیان است که مضمون «آرزو» با وجود غالب بودن قالب کلاسیک، به شیوه نیمایی سروده شده است.

دوره سوم نشریه کیهان بچه‌ها

در این دوره از سال ۱۳۵۰ تا ۱۳۶۰ نشریه به زبانی برای ارگان حکومتی تبدیل شده است. رشد و توسعه بانکها، ورود محصولات خارجی همراه با تبلیغات گسترده آن و نمایش سبک زندگی غربی، یادآوری مکرر روزهای پرحادثه سیاسی مانند ۳۱ تیرماه «روز ایران»، ۲۱ آذرماه «روز نجات آذربایجان»، ۲۸ مردادماه «سالگرد قیام ملی» و تبلیغ پیوسته «حزب رستاخیز»^{۳۰} نشانه‌ای از این تغییر دارد. نشریه از ۱۸ آبان ماه ۱۳۵۷ (شماره ۱۱۲۶) تا ۲۱ دی ماه ۱۳۵۷ به مدت دو ماه تعطیل شد.^{۳۱} مورخ یازدهم مردادماه ۱۳۵۸ با آغاز فعالیت «وحید نیکخواه آزاد»، سردبیر جدید نشریه، رویکرد تبلیغی-سیاسی نشریه به رویکرد مذهبی-ایدئولوژیک تغییر کرد و عبارت «دوره جدید» به جلد مجلدات اضافه شد.^{۳۲} بدین ترتیب شاعران جوان و انقلابی همچون «وحید نیکخواه آزاد»، «جعفر ابراهیمی» (شاهد)، «مصطفی رحمان دوست»، «شکوه قاسم‌نیا»، «شراره وظیفه‌شناس»، و «بیوک ملکی» با شاعران موفق کودک مانند «پروین دولت‌آبادی»، «محمود کیانوش» و «عباس یمینی شریف» جایگزین میشوند؛ اعیاد فطر، قربان و غدیرخم همراه با داستان و روایات معرفی میشوند؛ تبلیغات رنگ مذهبی میگیرند؛ تاریخ شاهنشاهی کشور^{۳۳} مبتدل به تاریخ شمسی میشود. همچنین خاطرات و مبارزات مردم علیه رژیم شاهنشاهی عمده آثار ارسالی را شکل میدهند.

در نمودار زیر، تعداد فراوانی کودک سروده‌ها را مشاهده میکنید.

همانطور که مشاهده میشود، از مجموع ۱۵۰ قطعه کودک سروده، سال ۱۳۵۸ با تعداد ۵۱ قطعه سروده و سال ۱۳۵۵ با صفر سروده در بالاترین و پایینترین جایگاه قرار دارند. از این مجموع، ۱۰۵ سروده در قالب شعر نو و ۴۵

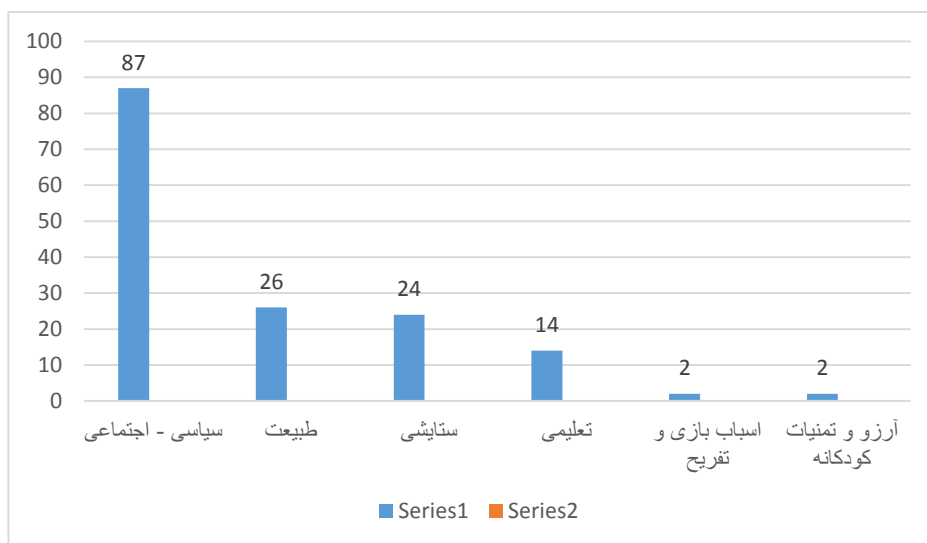
سروده در قالب کلاسیک (۲۳ مثنوی، ۱۲ دوبیتی، شش‌غزل، دو قطعه و یک ترانه) است. در نظام تصویرگری سه تمهید بلاغی تشبیه، جانبخشی و استعاره بیشترین کاربرد را دارند. از میان ۷۱ نوع تشبیه در ۱۵۰ کودک‌سروده، ۳۷ نوع تشبیه محسوس به محسوس، ۱۳ نوع تشبیه محسوس به معقول و ۱۷ نوع تشبیه معقول به محسوس و سه تشبیه معقول به معقول است.^{۳۴}

۶۴ سروده دارای تمهید بلاغی «جانبخشی» است. از این مجموع، در این دوره نیز، «طبیعت» و «نشریه» بیشترین فراوانی موضوع را دارند.^{۳۵} از این مجموع، ۴۳ درصد طبیعت و عناصر طبیعت، ۳۷ درصد نشریه کیهان بچه‌ها و ۱۴ درصد موضوعات متفرقه را به خود اختصاص داده است. «استعاره» آخرین ابزار تمهید بلاغی است که از مجموع ۱۵۰ کودک‌سروده، ۳۴ قطعه را به خود اختصاص داده است.^{۳۶} از سال ۱۳۵۸ به بعد، بغیر از چهار مورد استعاره که مربوط به دوران قبل از انقلاب می‌باشد، اغلب سروده‌ها از حوزه طبیعت برای بیان آرمانهای انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ بهره‌جسته‌اند و اغلب گفتمانیند؛ زیرا از ایدئولوژی به صراحت و شفافیت سخن گفته‌اند (فتوحی، ۱۳۹۰: ۳۵۰).

در بررسی نظام موسیقی ۱۵۰ کودک‌سروده، حدود ۷۰ درصد آن شعر نو (۱۰۵ قطعه سروده) و ۳۰ درصد شعر کلاسیک (حدود ۴۵ قطعه سروده) است. از قالب کلاسیک، کمتر سروده‌ای را میتوان یافت که از ابتدا تا به انتها در یک وزن سروده شده باشد و اوزان سروده‌ها اغلب کوتاه است.^{۳۷} برخی سروده‌ها دارای سکنه است.^{۳۸} دو وزن پربسامد سروده‌های کلاسیک عبارت است از: فاعلاتن فاعلاتن فاعلن، و مفعول مفاعیلن فاعلن. اما محتوای سروده‌های بعد از انقلاب سال ۱۳۵۷، چیره بر فرم است؛ به همین دلیل اغلب سروده‌ها محاوره‌گونه یا منثوروار^{۳۹} و بر پایه هیجان و عاطفه هستند.

صنعت تکرار چه در سطح لغات^{۴۰} و چه در سطح ابیات^{۴۱} به مجاز و هم‌آوایی^{۴۲} اشاره داشت. وجود واژه مرکب (حدود دو درصد) از ۱۰۷۸۸ واژه بدون تکرار در مجموعه ۱۵۰ کودک‌سروده، نشان از کثرت لغات ساده در ابیات دارد. اغلاط دستوری کمتری در سروده‌ها مشاهده شد. کلمات در برخی سروده‌ها شکسته است.^{۴۳} هنگام تعریف از نشریه، سروده‌ها بار عاطفی بیشتری دارند.^{۴۴} جملات در ساده‌ترین صورت در کنار هم قرار می‌گیرند و کوتاه، ساده و روان هستند.^{۴۵} با این حال سروده‌های بعد از انقلاب اغلب دارای واژه یا ترکیبات نو و بدیع است.^{۴۶} هرچند جملات محاوره و شعارگونه نیز در سروده‌های بعد از انقلاب مشاهده شد.^{۴۷}

مضامین سروده‌های این دهه اغلب متضمن رخداد‌های سال ۱۳۵۷ و جنگ تحمیلی سال ۱۳۵۹ است. این مضامین در شش گروه مضامین سیاسی-اجتماعی (۸۷ قطعه)، طبیعت و عناصر طبیعت (۲۳ قطعه)، ستایشی (۲۴ قطعه)، تعلیمی (۱۴ قطعه)، آرزو و تمنیات کودکانه (دو قطعه) و تفریح و بازی (دو قطعه) قرار گرفتند.

نمودار فراوانی مضمون کودک سروده‌ها در سالهای ۱۳۵۰-۱۳۶۰

همانطور که در نمودار بالا مشاهده میکنید، مضمون «سیاسی-اجتماعی» بیشترین (۸۲ درصد) و مضمون «آرزو و تمنیات کودکانه» و «تفریح و بازی» کمترین (۱،۹ درصد) تعداد فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. مضامین سیاسی-اجتماعی^{۴۸} در سروده‌ها بازتاب آرمان سیاسی-اجتماعی انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ است. «تأکید بر موضوعاتی مانند انقلاب، ضدیت با امپریالیسم، پیام انقلابی محرم و بهره‌گیری از عبارات «فانونیستی» مانند «مستضعفان وارثان زمین خواهند بود»، «کشور به یک انقلاب فرهنگی نیازمند است»، و «مردم استعمارگران را به زباله‌دان تاریخ خواهند انداخت» (آبراهامیان، ۱۳۹۸: ۶۵۸) و «وطن» موضوعی که در اوایل دهه با ترکیبات «در سرزمین خوبانیم» یا «ایران شاد»^{۴۹} توصیف میشود، در سالهای بعد از انقلاب در گستره‌ای فراتر از مرزهای ایران مانند افغانستان، سوریه، لبنان و فلسطین تعریف میشوند^{۵۰} و در نگاهی سورنالیستی، انقلابی مانند انقلاب سال ۱۳۵۷ ایران در قاره آفریقا نیز در حال وقوع است؛^{۵۱} کودک ایرانی با کودکان فلسطینی و لبنانی همذات‌پنداری میکند و هر دو دشمنی یگانه دارند^{۵۲} و این همراهی پیوسته تکرار میشود. ^{۵۳} تصویر ایران بابت انقلاب سال ۱۳۵۷ خونین است^{۵۴} و بعد از جنگ تحمیلی لاله‌گون است.^{۵۵} ایمان داشتن به سخنان امام خمینی (ره) برای رسیدن به ایرانی آباد و باثبات لازم است^{۵۶} و قیام و خون دادن از ضروریات خدمت به میهن اسلامی است.^{۵۷} «بهشت جاویدان» یکی از تعبیر مربوط به ایران است (۲۸ مردادماه ۱۳۵۹). «استقلال» و «آزادی» از پربسامدترین واژه‌هایی است که در مضامین سیاسی-اجتماعی به کار رفته است.^{۵۸} سروده‌ها ترکیبات بدیع و نوی از «آزادی» به دست میدهد که حاکی از شعارهای اساسی انقلاب اسلامی است.^{۵۹} «شادی، امید و آزادی» چون بهار از هر سو می‌آید و گره‌گشاست^{۶۰} و هر دو، محصول آزادی و حاصل تابش خورشید (رهبر) هستند.^{۶۱} مفهوم آزادی با صلح و آرامش ساخته میشود.^{۶۲} دسترنج کارگر و امید دادن به او یکی از رازهای پیروزی و نوسازی میهنمان است.^{۶۳} مرحوم شریعتی، پهلوان تختی، مصدق، گل سرخی، و سیدجمال‌الدین اسدآبادی از جمله مبارزانی هستند که بکرات از آنان به نیکی یاد میشود و آیت‌الله طالقانی محبوبترین چهره این سالهاست که اشعار و حتی رمز حل جدول را به خود اختصاص داده است. او پدر آزادی است و با فوت ناگهانی خود به شهر آزادی میرود.^{۶۴}

۱. هویت و هویت‌یابی از دیگر مؤلفه‌های سروده‌های بعد از انقلاب اسلامی است.^{۶۵} به قومیت‌های مختلف مانند قوم کُرد احترام گذاشته میشود.^{۶۶} پیام عید کریسمس از سوی امام خمینی (ره) و ترسیم موجی از مردم با لباسهای متنوع و زبانهای مختلف نشان‌دهنده احترام به اقلیتهاست. بین مبارزات مردم در سرنگونی رژیم شاهنشاهی و مبارزان صحرای کربلا همانندی برقرار است.^{۶۷} مطالبه‌گری حق و برقراری عدالت را اکنون در سرزمین فلسطین باید جست.^{۶۸} تسخیر سفارت آمریکا،^{۶۹} ترورهای سال ۱۳۶۰ از جمله بمبگذاری در حزب جمهوری اسلامی و شهادت آیت‌الله بهشتی و ۷۲ تن از یارانش^{۷۰} پند و اندرز به کودکان برای مطالبه‌گری حق و حقوقشان،^{۷۱} شادی کودکان و برپایی جشن برای این شادی^{۷۲} و یاری جستن از لطف و یاری خداوند و^{۷۳} تکرار پیوسته پیام شهیدان^{۷۴} از موضوعهای متنوع این دهه به شمار می‌آید. همچنین یکی از مطالبی که در اوایل انقلاب در نشریه به چشم می‌خورد، نشست هفتگی کودکان و نوجوانان است که درباره شعارهای انقلاب اسلامی از جمله استقلال، آزادی، و وطن به بحث و تبادل نظر می‌پردازند (۱۶ فروردین ۵۸). در سروده‌های بعد از انقلاب اسلامی با طبیعت‌گرایی روبرو هستیم که نشان از بازنمایی استعاری ایدئولوژی در بیان ادبی دارد «و انتظار آن چیزی که مثل بهار از همه سو می‌آید» (شفیعی کدکنی، ۱۳۹۸: ۸۱): سپری شدن زمستان سرد و سیاه، رسیدن بهار و ظاهر شدن پرندگان در آسمان نیلگون که همگی استعاره از پیروزی انقلاب اسلامی است.^{۷۵} جانداران اعم از گیاهان و پرندگان نمایانگر امر سیاسی هستند و خورشید استعاره از رهبر است.^{۷۶} لاله با پشتوانه فرهنگی و تاریخی خود (فتوحی، ۱۳۸۵: ۵۰) از پربسامدترین کلمات این دوره و رمزی از شهید و شهادت است.^{۷۷} در میان پرندگان، کبوتر نماد آزادی است.^{۷۸} نقش مادر از خواندن نشریه در کنار فرزندش^{۷۹} به جایگاه مادر شهید ارتقا مییابد.^{۸۰} مادر اکنون به زن مبارزی تبدیل شده است که یا خود می‌جنگد یا همسر و فرزندانش را به جنگ تشویق میکند و همزمان شهادت عزیزانش را شاهد است.^{۸۱}

از مجموع ۱۵۰ کودک سروده، ۲۴ قطعه کودک سروده (حدود ۱۶ درصد) به مضامین ستایشی تعلق دارد. همچنان مانند دوره قبل، «تشریفة کیهان بچه‌ها» و «مادر» بیشترین فراوانی را در شعرهای قبل و بعد از انقلاب دارند. تمایل به نشریه، شور و اشتیاق کودکان از انتشار نشریه، استقبال از مطالب بویژه داستانهای دنباله‌دار کمیک‌استریپهای رنگی^{۸۲} از موضوعات مهم نشریة کیهان بچه‌هاست. از مجموع ۱۵۰ قطعه کودک سروده، پانزده کودک سروده (۹ درصد) دارای مضمون تعلیمی است و بعد از طبیعت و عناصر طبیعت، بیشترین فراوانی را به خود اختصاص میدهد. در اوایل دهه پنجاه، تنها سه سروده با موضوعهایی چون استفاده از زمان^{۸۳}، توصیه به خواندن نشریه^{۸۴} و تعلیم شعر سرودن میبینیم که در سالهای بعد از انقلاب با تنوع و تعدد بیشتری با بار عقیدتی حاصل از انقلاب و دفاع مقدس همراه میشود. آموزش سبک زندگی اسلامی بیشترین موضوع سروده‌های سالهای پس از انقلاب را به خود اختصاص میدهد.^{۸۵} امیدبخشی نیز یکی از مؤلفه‌های سروده‌ها به شمار می‌آید^{۸۶} و گاهی برخی سروده‌ها نیز عاری از هر گونه بار ایدئولوژیک هستند.^{۸۷}

از مجموع ۱۰۵ قطعه کودک سروده، دو سروده دارای مضمون تفریح و بازی است.^{۸۸} از مجموع ۱۰۵ کودک سروده، دو سروده مضمون آرزوها و تمنیات کودکانه را به خود اختصاص داده است.^{۸۹} با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ رُویاهای کودکانه رنگ دیگری مییابد.^{۹۰} در آغاز جنگ تحمیلی، سراینده نوجوان می‌خواهد تفنگ و شمشیر واقعی داشته باشد تا بتواند در مقابله با دشمن از وطن خود دفاع کند.^{۹۱}

نتیجه‌گیری

نظریه‌های ادبی شامل مفاهیم و الگوهایی هستند که بوسیلهٔ آنها میتوان متون ادبی را بررسی و تحلیل کرد؛ همانطور که نظریهٔ ژانر (نوع ادبی) توانست در تحلیل کودک‌سروده‌های نشریهٔ کیهان بچه‌ها و درک بهتر آن به ما کمک کند. این تحقیق به بررسی سروده‌های کودکان در دو دورهٔ متفاوت سیاسی-دینی پرداخته است و با شمارش دویست سروده و تحلیل آنها، تفاوتی در فرم (تصویر، موسیقی و زبان) و محتوای سروده‌ها قبل و بعد از انقلاب به دست آورد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده در دورهٔ اول، فرم کلاسیک که ۹۱ درصد از سروده‌های دورهٔ اول را به‌خود اختصاص داده بود، در دورهٔ دوم به ۳۰ درصد کاهش یافت و فرم شعر نو که در دورهٔ اول در حاشیه به سر میبرد در دورهٔ دوم ۷۰ درصد از سروده‌ها را به خود اختصاص داد. در دورهٔ اول زبان و ذهنی عینی و حسی بیشتر به کار رفته بود، در حالیکه در دورهٔ دوم، سروده‌ها شامل زبان و ذهنی آرمانی و انتزاعی بودند. همچنین تغییراتی در تصویر و موسیقی سروده‌ها مشاهده شد که این تغییرات میتواند نشان‌دهندهٔ تأثیرات فرهنگی، سیاسی و اجتماعی بر سروده‌ها باشد. همچنین این تحقیق نشان داد سروده‌های کودکان نه تنها در فرم، بلکه در محتوا نیز متفاوت هستند. در دورهٔ اول، مضمون «ستایش» گوی رقابت را از مضامین دیگر ربود و در دورهٔ دوم، مضامین سیاسی-اجتماعی در صدر سروده‌ها قرار گرفت. این تغییرات نیز نشان‌دهندهٔ انعکاس فرهنگ، سیاست و جامعه بر دیدگاه‌ها و ایدئولوژی کودکان است؛ البته کارکردها نیز متفاوت هستند. نتایج نشان میدهد سروده‌های دورهٔ اول بیشتر بر کارکرد «شادی و نشاط» تمرکز داشته‌اند؛ در حالیکه در دورهٔ دوم، تمرکز بیشتر بر کارکرد «تعلیمی-آموزشی» است. این تفاوت در رویکرد نشان‌دهندهٔ تغییر در نیازهای جامعه و سیاستهای فرهنگی و آموزشی است که در دورهٔ دوم بخصوص پس از انقلاب، بر اساس ایدئولوژیهای جدید و نیازهای جامعه تغییر کرده است. اگر کیفیت سروده‌ها را کنار بگذاریم، با تعداد ۴۵ کودک‌سروده در دورهٔ اول و تعداد ۱۰۵ کودک‌سروده در دورهٔ دوم کمیت یکسانی را در دو دوره مشاهده نمیکنیم. اگر این توضیحات را «متغیرهای درون‌متنی» بنامیم، میتوانیم از «تغییر سردبیران»، «وقوع انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷»، «آغاز جنگ تحمیلی» و «ترور سالهای دههٔ ۱۳۶۰» بعنوان «متغیرهای برون‌متنی» یاد کنیم. بطور مثال، با تغییر سردبیر و اعضای تحریریه، تمرکز مجله از رویکرد شادی و نشاط به رویکرد تعلیمی و آموزشی تغییر کرد و این باعث تغییر محتوای سروده‌های کودکان شد. «عباس یمینی شریف»، «وحید نیکخواه آزاد»، «داریوش نوروزی» و «امیرحسین فردی» از جمله سردبیران نشریه در این دوران بودند. با وقوع انقلاب اسلامی، مفاهیمی مانند اعتقاد به دین، انقلاب، ولایت فقیه و جمهوری اسلامی، بعنوان اساس فرهنگی جامعهٔ ایران معرفی شدند و شاخصهایی چون آگاهی سیاسی، مشارکت سیاسی، آزادی سیاسی، افتخار به ایرانی بودن، باور به شعارهای اساسی انقلاب اسلامی مانند استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی، اعتقاد به ولایت فقیه، میزان احساس همدردی با مردم مظلوم منطقه و آگاهی به شخصیت‌های سیاسی بازنمایی شده‌اند. آغاز جنگ تحمیلی و تحریمهای اقتصادی موجب تأثیراتی در محتوای سروده‌ها شد. بطور مثال سروده‌هایی با مضامینی مانند دفاع از میهن و مردم ایران، نشان‌دهندهٔ تأثیرات جنگ تحمیلی است. بدین ترتیب با پایه‌گذاری ژانری با عنوان کودک‌سروده میتوان بدنبال توسعهٔ این ژانر در ادبیات کودکان بود تا به فهم بهتری از تأثیرات فرهنگی و اجتماعی بر سروده‌های کودکان و همچنین فهم بهتری از ارتباط بین فرهنگ و ادبیات کودکان نائل شد.

مشارکت نویسندگان

این مقاله برگرفته از رسالهٔ دکتری زبان و ادبیات فارسی مصوب دانشگاه علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد

میباشد. آقای دکتر محمدجواد مهدوی راهنمایی این رساله را بر عهده داشتند و خانم نسرین السادات ذوالفقاری بعنوان پژوهشگر این رساله در جمع‌آوری داده‌ها و نهایی‌سازی متن نقش داشتند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله لازم میدانند از مسئولان آموزشی و پژوهشی دانشکده ادبیات فارسی دانشگاه فردوسی مشهد که راه را برای تحقیق و پژوهش برای نویسندگان هموار میکنند، قدردانی کنند.

تعارض منافع

نویسندگان این مقاله گواهی مینمایند که این اثر در هیچ نشریه داخلی و خارجی به چاپ نرسیده و حاصل فعالیت‌های پژوهشی تمامی نویسندگان است، و ایشان نسبت به انتشار آن آگاهی و رضایت دارند. این تحقیق طبق کلیه قوانین و مقررات اخلاقی اجرا شده و هیچ تخلف و تقلبی صورت نگرفته است. مسئولیت گزارش تعارض احتمالی منافع و حامیان مالی پژوهش به عهده نویسنده مسئول است، و ایشان مسئولیت کلیه موارد ذکر شده را بر عهده میگیرند.

یادداشتها

۱. تشبیه محسوس به محسوس مانند تشبیه مادر به گل سپیدار، خورشید، گلهای بهاری، شمع، دو ست شبهای تار معلم کانونی پر از آتش/ پدر/ مادر پلیس ماه رخشان/ شمع تابان/ داروی درمان دختران خورشید عالم آرا ولیعهد گل/ چراغ راه راهنمای فردای کودکان ایران کتاب مونس تنهایی/ چراغ روشن بینایی نشریه کیهان بچه‌ها رفیق تاج سر/ ناصح و دوست اختران آسمان چراغ باد آرام قاصد و پیام‌آور تشبیه محسوس به معقول مانند «مادر» به امید، بهشت، فرشته. «شریه» به جان. معقول به محسوس مانند «آرزو» به رنگ. «علم و دانش» به گوهر، جامه.
۲. شغل «پاسبانی» به ماه، «خسته یا شادمان بودن» باد، «لرزیدن» شبنم «شادمان بودن» پرستو، «لیخند» گل یخ «رقص و بازی» برف «محبوب بودن نشریه کیهان بچه‌ها».
۳. «پنجه افسونگر» استعاره از شب، «چشم امید»، «باغ شادمانی» استعاره از نشریه کیهان بچه‌ها.
۴. در حوزه تک‌مصراع «چراغ روشن بینایی من» (۲۸ اسفندماه ۱۳۴۴). در حوزه کلمات: قید «خیلی خیلی» (۲۹ دی‌ماه ۱۳۴۷). در حوزه کلمات: تو رفتی تا دوباره/ دوباره و سه باره (۱۱ بهمن ماه ۱۳۴۹) یا برایم قصه گفتی/ خوب گفتی هر چه گفتی (۱۱ بهمن ماه ۱۳۴۹).
۵. لوس و ملوس (۲۲ دی‌ماه ۱۳۴۷) فرخ و فرخندگی (۳۰ فروردین ماه ۱۳۴۹).
۶. نباشد لذتی خوشتر ز مادر/ فروزان گوهری یکتاست مادر (۲۷ فروردین ۱۳۴۶).
۷. کیهان بچه‌ها را / با شوق میخوانیم ما... / از سر تا ته میخوانم/ دوستش دارم چو جانم/ شعر و حکایتش خوب/ جایش قشنگ و مرغوب (۲۳ فروردین ماه ۱۳۴۹).
۸. خواندمش هرچه داشت در اوراق / چیزهای لطیف در آن بود (۲۹ تیرماه ۱۳۴۸).
تو بودی که مرا تشویق کردی/ که درس خویش را بهتر بخوانم (۲۱ خردادماه ۱۳۴۹).
۹. ای ماه آسمانی/ امشب شریک مانی (۲۹ مردادماه ۱۳۴۶).
۱۰. کیهان بچه‌هایم/ دوست خوبی برایم/ ز خواندن تو شادم/ طرفدارات زیادم/ قصه‌های شیرینه/ شیرین و دلنشینه/ وقتی که تنها هستم/ همیشه با تو هستم (۵ مهرماه ۱۳۴۹).
۱۱. از سر تا ته خواندن (۲۳ فروردین ماه ۱۳۴۹)/ قاپیدن (۲۹ دی‌ماه ۱۳۴۷).

۱۲. اوراق (۲۹ تیرماه ۱۳۴۸).
۱۳. دلچسب (۲۳ فروردین ماه ۱۳۴۹).
۱۴. چله زمستان (۱۱ بهمن‌ماه ۱۳۴۹).
۱۵. آیین (۲۱ آبان ماه ۱۳۴۶) بخشودن (۲۳ آذرماه، ۱۳۴۸).
۱۶. پیوند «می» مضارع‌ساز با فعل میسازم (۲۲ دی‌ماه ۱۳۴۷)، میخرمت (۲ اسفندماه ۱۳۴۹)، پیوند ضمائر با اسامی دلها (۱۱ بهمن‌ماه ۱۳۴۹)، پیوند «بای» اضافه با اسامی و ضمائر: بسوی (۱۳ بهمن‌ماه ۱۳۴۷)، بروی (۲۹ تیرماه ۱۳۴۸).
۱۷. طلف و اصراف (۵ مردادماه ۱۳۴۸).
۱۸. «صفحه تلویزیون» به جای «کانال تلویزیون».
۱۹. «چیستی و هویت مادر» سال ۱۳۴۴ هجدهم اردیبهشت‌ماه/ سال ۱۳۴۶ بیست و دوم بهمن‌ماه/ سال ۱۳۴۶، بیست و هفتم فروردین‌ماه. «تحسین کردن و دعا برای سلامتی مادر» سال ۱۳۴۶، هجدهم اردیبهشت‌ماه. «نال و شکوه از دوری مادر» سال ۱۳۴۴ هفتم اسفندماه. «شرح اشتیاق هدیه دادن به مادر» ۱۳۴۸ بیست و سوم آذرماه «همدلی کردن مادر با فرزند خود» سال ۱۳۴۸، بیست و سوم آذرماه.
۲۰. «جشن تولد سالیانه نشریه کیهان بچه‌ها» سال ۱۳۴۲، بیست و چهارم بهمن‌ماه «توصیف نشریه و شرح اشتیاق بهنگام انتشار نشریه» سال ۱۳۴۹، بیست و نهم تیرماه.
۲۱. همی‌سوزد از مهر و گرمی دهد/ به سنگیندلان درس نرمی دهد (سال ۱۳۴۶، بیست و هشتم خردادماه).
- ...خوش‌سخن، خوب و خوش‌زبان با ما/ همچو مادر همه نوازش و مهر/ چون پدر، گرم و مهربان با ما (سال ۱۳۴۸، پانزدهم تیرماه).
۲۲. حدود ده سال پیش، صمد بهرنگی، بعنوان منتقد نظام آموزشی زمان خود، در کتاب مجموعه مقالات، در فصلی به نقد ادبیات آموزشی میپردازد: «دیگر وقت آن گذشته است که ادبیات کودکان را محدود کنیم به تبلیغ و تلقین نصایح خشک و بی بر و برگرد، نطفات دست و پا و بدن، اطاعت از پدر و مادر، حرفشوی از بزرگان، سروصدا نکردن در حضور مهمان، سحرخیز باش تا کامروا باشی، بخند تا دنیا به رویت بخندد... که نتیجه کلی و نهایی همه اینها بیخبر ماندن کودکان از مسائل بزرگ و حاد و حیاتی محیط زندگی است» (بهرنگی، ۱۳۴۸: ۱۲۰).
۲۳. کتاب ای مونس تنهایی من/ چراغ روشن بینی من (سال ۱۳۴۲، بیست و هشتم اسفندماه)، سروده‌ای که غیرمستقیم اندرز میدهد: جای عذاب دادن/ یا گل به آب دادن/ پند و غزل میسازم/ شعر و غزل میسازم (۱۳۴۶، ۲۲ دی‌ماه).
۲۴. راستی را بگو چه دارم نام/ آبی آسمان سرای من است... (۱۳۴۸، ۲۳ شهریورماه).
۲۵. طلوع ماه: می‌آورد به دلها / نور تو شادمانی (سال ۱۳۴۶، ۲۹ مردادماه).
۲۶. برای تو ای مادر/ دشتها را گشتم/ از کوهها گذر کردم... (۱۳۴۸، ۲۳ آذرماه).
۲۷. جز عشق و مهر وطن نیست شمارم (سال ۱۳۴۸، بیست و نهم تیرماه).
۲۸. دلم میخواست چون مرغان آزاد از قفس/ از بند و رنج و غم رها باشم (سال ۱۳۴۸، شانزدهم آذرماه).
۲۹. بادکنکم دورنگ بود/ خیلی خیلی قشنگ بود / آن را به خانه بردم/ دست مامان سپردم (۱۳۴۶، بیست و نهم دی‌ماه).
۳۰. تنها حزب سیاسی مورد علاقه شاهنشاه، مورخ ۸ تیرماه ۱۳۵۴ دو صفحه کامل از نشریه را به خود اختصاص داده است.
۳۱. «بچه‌های عزیز مجله شما هشت هفته تعطیل بود. اکنون با پیام حضرت آیت‌الله العظمی خمینی که فرموده‌اند مطبوعات به کار خود ادامه دهند، ما به کار ادامه دادیم و از خداوند بزرگ یاری میطلبیم» (۲۱ دی‌ماه ۱۳۵۷ شماره ۱۱۲۷).
۳۲. «نوشته‌هایی که از این به بعد در کیهان بچه‌ها میخوانی با آنچه قبلاً در این مجله چاپ میشد، مقداری فرق دارد. بین، بعد از انقلاب اسلامی، خیلی چیزها رفته است و جای خود را به چیزهای جدید داده است. یعنی خیلی چیزها با گذشته فرق کرده است» (به نقل از سخن سردبیر ۱۱ مردادماه، ۱۳۵۸).
۳۳. تاریخ شمسی کشور که در سال ۱۳۵۴ به تاریخ شاهنشاهی ۲۵۳۴ تغییر یافته بود، مورخ ۱۶ شهریورماه سال ۲۵۳۷ به شمسی برمیگردد.
۳۴. تشبیه محسوس به محسوس: «مادر» به ثروت/ کوه/ برف/ گل/ آب/ عطر؛ «چشم مادر» به دریای ژرف؛ «نشریه» به شهر فرنگ/ کیک خوشمزه / شمع/ شعر و آواز/ بحر عمیق/ گل نسترن؛ «داستانهای نشریه» به قند؛ «خواهر» به کتاب پر از حرف/ گل یاسمن/ گل اطلسی؛ «عروسک» به مامان؛ «دهان عروسک» به غنچه؛ «ما کودکان» به گل/ بلبل؛ «دختر» به آفتاب/ گلاب؛ «کتاب» به بهترین و نزدیکترین دوست؛ «یک بیت شعر» به گل زیبا؛ «لب» به غنچه؛ «چشمه» به نواری باریک؛ «توبسراکان» به بهشت/ کوه با شکوه؛ «ماه» به بشقاب

زرد رنگ؛ «آدم بزرگ» به دریا؛ «آدم کوچک» به حوض؛ «برف» به کبوتر آرام؛ «بهار» به خورجین؛ «پرواز گنجشک» به وزیدن باد؛ «مردم فلسطین» به شیر.

محسوس به معقول: «مادر» به هستی/ زندگی؛ «نشریه» به بهشتِ خدا/ نور قلب/ باغ پر امید/ جام جهان‌نما؛ «خواهر» به درخت صبور/ دریای راز؛ «ولیعهد» به فرشته؛ «سرزمین فلسطین» به دروازهٔ شهادت/ حماسهٔ شجاعت؛ «امام خمینی (ره)» به نور خدا؛ «امام زمان (عج)» به نور امید.

معقول به محسوس: «دنیا» به مدرسه؛ «جوانی» به دسته گل؛ «زندگانی» به باغ؛ «آزادی» به پرنده/ درخت/ نهال/ بهار/ خون/ خورشید؛ «شهادت» به گل؛ «سعادت» به گل؛ «ایران» به گلستان/ شیر؛ «اسلام» به درخت؛ «شهید» به کوه/ دانه.

۲۵. بازوی بید/ گیسوی گندمزار/ خنده، شادی، پشتکار و امید/ ناز کردن مو/ باز کردن مو توسط باد/ شاد شدن پرنده/ جارو کردن پرستوهای خوشگل/ چشمک زدن ستارگان/ سخن گفتن عقاب/ دست زدن، رقصیدن و شادی کردن عروسک/

بازوی «بید» بر سر گیسوی «گندمزارها». با خنده و با ترانه.../ میرفت شادمانه.../ با پشتکار میرفت/ امیدوار میرفت/ بسیار شاد میشد. من «نفت» پریهام/ از چاه بیرون می‌آیم. «تخته سیاه» در دهکده‌ای درخت بودم/ بر زینت باغ می‌فزودم. «دریای خوب و مهربان» / آروم بشو/

آروم بشو/ چقدر تو اخم میکنی. «بید» مویش را ناز میکند/ «سسیم» آن را باز میکند. شاد شدن «پرندهگان». ای «گنجشک» شاد/ «گلها» شاد شدند/ و «پرستوهای» خوشگل خانه‌شان را جارو کردند/ «ستارگان» وقتی به آنها نگاه میکنم به من لبخند می‌زنند/ به من سوسو و

چشمک می‌زنند. «ماهی» درون چشمه خندید. از چهچه شاد «قناری»/ او گفتم: قناری/ تو میدانی چیست این آزادی؟ «عقاب» تیزپر/ گوید به فرزند خود. «عروسک من» دست می‌زند و میرقصد بخند و بازی کن برقص و شادی کن. «بهار» از در درآمد. «کوه بلند» و

خاموش/ نشسته بر دل خاک رفته به آسمانها/ بدون ترس و بیباک. «خورشید» پاک و روشن/ پیراهن طلائی او کرده است بر تن. لبخند شاد «خورشید»/ جان میدهد به دنیا «خورشید» دوباره تابید/ نور و امید بخشید/ سبزه و گل و سنبل/ جانی دوباره یابند. ای «برف» پاک

و زیبا/ چه قدر دلربایی. پر میزنی در هوا/ نشینی روی زمین. «خورشید» سر برافروخت/ تند و خشن نگاهی/ بر پهنه زمین دوخت/ نشست با وقارش/ بر قلب آسمانها. «درختان» عریان شدند/ کردند گریه و زاری «پاییز» بی روح و زرد/ دزدید او صفا را ناگاه هزار و یکی/ «شکوفه»

بر درختان/ رقصید شاد و مسرور/ گفت آمده بهاران. کیهان بچه‌ها چقدر تو باوقایی/ عزیز جان مایی/ کیهان نازنینم/ شاد بودن روی کیهان/ کیهان زیباروی من/ ای کیهان قشنگم/ از بس رفیق خوبی/ پیش همه محبوبی/ مونس باوقایم/ کیهان محبوب منی/ کیهان مهربانم/ دانا و

خوش بیانم/ کیهان شادمانم/ آورده‌ای مهر و صفا/ زیباتر بودن/ پیروزتر بودن/ نشریه/ ای دوست محبوبم/ زیبا/ پرپها بودن/ نشریه/ زیباتر/ پیروزتر/ بیا/ ای دوست محبوبم/ کیهان بچه‌های خوبم/ شادی و ناز و قشنگ. «شادی» در زمانی که «شادی» دیوار دلم را می‌لرزاند «شعر»

گاه غم بر چهره میریزد/ گاه دیوار دل ما را می‌لرزاند. «کلمات» زیر دستهایم میرقصند/ هر یک در جایی مینشینند. «سخن گفتن عمر» با زبان عقربک میگفت عمر «کتاب» دربارهٔ کوشورها و دربارهٔ سرزمینم/ دربارهٔ کودکان یتیم تنها تو با من حرف می‌زنی. «ایران» شاد بودن/

شاداب بودن. «فلسطین» فلسطین بیدار است/ فلسطین میکوشد/ چون شیر میخروشد؛ «آزادی» ای آزادی بیا / بیا با تو ایران را آباد و آزاد کنیم؛ «پروانه‌های زیبا»... داد می‌زنند.. (۲۶ خردادماه سال ۱۳۶۰).

۳۶. تک مصرع: در دل شب گوش کن آوای من استعاره از گذر زمان؛ گر به هر سو خوشه‌ها «جوشید» استعاره از رسیدن دانه‌ها؛ ای مه بالانشین استعاره از ماه آسمان؛ «دیوار دل» «دست باران» «دامن وطن» «تره شیران» استعاره از مبارزان و رزمندگان جنگجو؛ «خورشید

جهان» استعاره از رهبری امام خمینی (ره)؛ «ای کبوتر» اکنون که میله‌های قفس را شکستی استعاره از مجاهدان یا مردم دریند؛ «مایه امید» «خورشید» «مایه حیات» «خورشید انقلاب» استعاره از امام خمینی (ره)؛ ز «لاله» شود همه جا گلستان استعاره از شهید؛ «غولهای عظیم» استعاره از دشمن؛ «پرندهٔ غول‌پیکر» استعاره از هواپیماهای جنگی؛ «قناری» در قفس استعاره از مردم درین رژیم طاغوت؛

«فرشتگان صبح سحر» و «بلبل آزادیخواه» استعاره از پاسداران و سربازان وطن؛ «لاله» «لالهٔ آبیاری شده» «لاله»هایی که بوی پیروزی میدهند «لاله»هایی که پیام پیروزی میدهند «لاله»هایی که مژدهٔ بهار میدهند «گل پاک» «گل پری» و «لاله‌های خون رنگ» استعاره از

شهیدان؛ «بهشت جاویدان» استعاره از ایران؛ فردا دوباره «بلبلان» خواهند خواند/ فردا دوباره «غنچه‌ها» خواهند شکفت/ فردا دوباره «پروانه‌ها» بر فراز گل پرواز خواهند کرد «بلبلان» «غنچه‌ها» و «پروانه‌ها» استعاره از نسل آینده‌ای از مبارزان در راه حق؛ «دیو سیاه ظلمت» «زمستان» «جلاد» استعاره از دوران خفقان رژیم شاهنشاهی؛ «بهار سبز» «بهار آزادی» استعاره از پیروزی انقلاب اسلامی با

خون سرخ شهید؛ «کبوتران» آزاد میشوند استعاره از مردم آزاده؛ «دسته گل» که پر بود / از غنچه‌های شاداب / به دست باد و طوفان / پرپر شد باشتاب «دسته گل» استعاره از ۷۲ تن از شهدای هفتم تیرماه؛ «باد و طوفان» نیز استعاره از منافقان است که در اوایل انقلاب

شخصیتهای سیاسی مهم را ترور کردند.

۳۷. ما دوستداران کیهانیم/ در سرزمین خوینیم/ با سرگرمیهای تازه/ با جدولهای خوشمزه/ هر داستان خوب را / ما در کیهان میخوانیم (۷)

۳۸. آن جدولهای عالی / به من میدهد خوشحالی (۲۶ شهریورماه ۱۳۵۱) میدم به آنها گرما / گریزد از من سرما (۲۶ فروردین ۱۳۵۲).
۳۹. دوست دارم تو را / چون رزمندگان زیادی را در دامن پرمهر خود پرورش دادی / دوست دارم تو را / زیرا هنوز خون شهیدانت میچوشد و / هنوز ندای اکبرشان گوشه‌ها را مینوازد / خنده کودکانت را / فریاد رزمندگان را / کفن شهیدانت را دوست میدارم... / دوست میدارم تو را / فریاد جوانانت را دلیری شهیدانت را / و آزادیت را دوست میدارم (اول آذرماه ۱۳۵۸).
۴۰. در بخش لغات: صدای شرشر آب / خش خش برگها (۲۴ تیرماه ۱۳۵۹) آزاد آزاد آباد آباد (۳۱ تیرماه ۱۳۵۹).
۴۱. همه جا سفید است / پر از برف سفید است / ... / پر از برف سفید است / ... / پر از برف سفید است.
۴۲. مجاز ذکر کل و اراده جزء: فلسطین میکوشد / میکوشد / بیدار است / حماسه میسازد / بر دشمن میتازد (۱۵ خردادماه ۱۳۵۹) هم‌آوایی: میروید به خوزستان / به خرمشهر خونینشهر / ... بخاطر ... (۲۰ مردادماه ۱۳۶۰).
۴۳. آروم بشو / آروم بشو... از صب تا شب... میون دریا... شنو کنیم (۲۶ مرداد ۲۵۳۷).
۴۴. وقتی که تو دیر میکنی / ما را چه دلگیر میکنی (۲۱ آبان ۱۳۵۱) / کیهان عزیز جانم / دارم تو را میخوانم / هر وقت تو را میخوانم / از خوشحالی خندانم (۲۸ شهریورماه ۱۳۵۲).
۴۵. فوری لباس پوشیدم / به مدرسه دویدم / دست بچه‌ها دیدم / از خوشحالی پریدم (۳ اردیبهشت ماه ۱۳۵۱).
۴۶. اتحاد، میهن، مشتی از خاک وطن، سرفرازی وطن، خاک پاک ایران، ناجی ایران، نجات وطن، ایران شاد، جوانان وطن، وابستگی به شرق و غرب، صفیر گلوله، جنگ مسلحانه، مردم پیکار، خون در رگ، کفن، توده، ملت، نسلهای آزاده، مشت بر دهان کوبیدن، تازیانه شادی، چپاولگر شرق و غرب، کاخ ستم، خمینی داناپرست، پتک کارگر، داس برزگر، برادر کارگر، دست پینه‌بسته، کودک کار، لاله‌رخان، لاله آبیاری شده، گلگون کفن، مایه امید، دژخیمان، دیو اختناق، قیام، نیایش شبانه، یا حجه ابن الحسن، امام غائب، خمینی قهرمان، دست بیعت، صدای شادی، کلاغهای شادی آور، دانشجوی شجاع، لانه جا سو سی آمریکا، دشمن خونخوار ما آمریکا، استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی، شکوفان کردن، مشت زدن به دهان طاغوتیان، آتش گلوله، سربازان عرو سکی، پاسدار اسلام، طاغوت، رفتن تاریکی، آمدن سحر، سپیده سر زدن، بهشت موعود، انقلاب، مسجد، سنگر، درس پرواز، گلاب، جان بر کف، صهیونیسم، شعار دادن، فریاد زدن، گریه مادر، اشک مادر، شلیک، مبارزه، قلب پاک، مکتب حسینی، سرباز، آرمان، مکتب، مکتب قرآن، تسلیم و سازش، آزادی از ذلت، دشمنان اسلام، دیو، ملت، جباران، حیات، جهاد، الله اکبر، خمینی رهبر، مستضعف، زنده باد، ملت، جنگ حق و باطل، خدا / قرآن / خمینی در تقابل با خدا / شاه / میهن.
۴۷. مشتی که تو بر دهان چپاولگران شرق و غرب زدی / مشت خوبی بود... (۲۹ شهریورماه ۱۳۵۸).
۴۸. مضامین سیاسی-اجتماعی
- «وطن و توصیفات وطن» / وطن با هویت انقلابی / وطن در گستره فراتر از ایران / دوست داشتن وطن (حب الوطن) / تأکید بر نهراسیدن از وطن در توصیف سرزمین ایران «سبک زندگی» / سبک زندگی روزمره / سبک زندگی به شیوه اسلامی «رزمندگان و سربازان اسلام» / پاسداران اسلام دو قطعه «شهید در راه خدا» «مادر شهید» / «خواهر شهید» / «کودک حقوق کودک» / «کودک کار» / «آزادی» / «در وصف رهبر انقلاب (امام خمینی (ره))» «هویت هویت / هویت انقلابی / هویت قومی (کردی) «مبارزه مردم ایران و پاسداشت خون رزمندگان و دعوت به مبارزه» «توصیف دانشجوی پیرو خط امام (ره))» «توصیف مبارزان انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷» «اتحاد» «شخصیتهای سیاسی» «اماکن اسلامی» (مسجد) «کارگر» «جنگ حق و باطل» «ابراز انزجار از ترور دکتر مفتاح» و مضامین سیاسی اجتماعی از زبان طبیعت.
۴۹. ما دوستداران کیهانیم / در سرزمین خوبانیم... / ایران شاد و ما خندان / شاد بود روی کیهان (۷ خردادماه ۱۳۵۱).
۵۰. امروز ایران / فردا فلسطین / پیروزی از ماست... (یکم آذرماه ۱۳۵۸) / فلسطین برخاست / از ایران به فلسطین / از فلسطین به لبنان / از لبنان به ویتنام / از آن به افغانستان... (۸ خرداد ۱۳۵۹).
۵۱. از بالای ستارگان گذشتم / و به بالای شهرها رسیدم / در آفریقا مردم را دیدم / انگار انقلابی در پیش بود (۴ شهریورماه ۱۳۵۹).
۵۲. کودکی بی پدر و مادر / دشمن ما اسرائیل و آمریکا (اول خردادماه ۱۳۵۹) / منم کودک فلسطینی / کودکی که خانه ندارد... (اول خردادماه ۱۳۵۹).
۵۳. به یاد آن کودکانی میفتم / که در صف بازیمان / از هم جدا میشدیم / کودکی میماند و کودکی دیگر نه (۱ خردادماه ۱۳۵۹).
۵۴. ایران از خون گلگون شده (۸ خردادماه ۱۳۵۹).
۵۵. از لاله‌های سرخت / ایران شده گلستان (۱۷ شهریور ۱۳۶۰).
۵۶. امام گفته: ایران / هرگز نگرده ویران / آخر ایران / میشود گلستان (۸ خردادماه ۱۳۵۹).
۵۷. با خون دادن خود / از تو نگهداری میکنیم / تا تو کامل بشوی / تا بمانی تو سالها (۸ خرداد ۱۳۵۹).

۵۸. ای آزادی بیا تا با تو ایران را آزاد و آباد کنیم /آباد آباد/ آزاد آزاد (۳۱ تیرماه ۱۳۵۹) ای خون پاک من/ تو برای آزادی بر زمینها ریختی / تا آن را پر از لاله‌های سرخ کنی/ اگر تو نباشی/ من و برادر و خواهرم/ همه اسیریم/ ای آزادی بیا (۴ شهریورماه ۱۳۵۹).
۵۹. آزادی، دنیای آزاد، بهار آزادی، شعر آزادی، صدای آزادی، پرندۀ آزادی، پرندۀ سبکبال آزادی، پرندۀ زیبای آزادی، پرندۀ سفیدبال آزادی، شادی آزادی، بانگ آزادی، آزادی محرومان، آزادی گرسنگان، رهبر آزاده، بلبل آزادیخواه، درخت آزادی و آزادگی، خورشید آزادی، نهال آزادی، درخت بهار آزادی، درخت آزادی، سرود آزادی، جاوید آزادی.
۶۰. همگی با هم فریاد می‌زنیم: فریاد شادی/ جاوید آزادی (۸ خردادماه ۱۳۵۹).
- بخند و شادی کن/ نکن گریه و زاری/ به دشت و کوه و صحرا / آمد بهار و جان داد (۲۰ مرداد ۱۳۶۰).
- بیا ای واژه آزادی/ تا باز زنده گردد/ ایمان و عشق و شادی (۱۱ شهریورماه ۱۳۵۹).
- آزادی/ آزادی/ ای آزادی/ تو چقدر خوبی/
- اسمت را روی دیوار نوشتم/ پرندگان شاد شدند (۱۴ مردادماه ۱۳۵۹).
- حالا اینجا کنار درخت هستم/ از آزادی شاد و خوشبخت هستم (۱ خرداد ۱۳۵۹).
۶۱. خورشید دوباره تابید/ نور و امید بخشید (۲۴ شهریورماه ۱۳۶۰).
- فردا دوباره غنچه‌ها خواهند شکفت/ فردا دوباره پروانه‌ها بر فراز گل پرواز خواهند کرد. (۲۱ مردادماه ۱۳۵۹).
- به امید سحر/ به امید بهشت موعود (۲۲ خردادماه ۱۳۵۹).
۶۲. و بالأخره/ نسلیها آزاد میشوند/آتشها برای صلح خاموش میشوند/ و آزادیها ساخته میشوند (۲۲ شهریورماه ۱۳۵۸).
- زیر شکنجه گویم یا مرگ یا آزادی (۲۱ تیرماه ۱۳۵۸) حکومت اسلامی مظهر عدل و داد است (۲۱ تیرماه ۱۳۵۸).
- جان فدا میکنیم در ره آزادگی (۲۱ تیرماه ۱۳۵۸)
۶۳. ای برادر کارگر/ حتی یک لحظه نباید ناامید شوی/ چون تلاش دستهای پینه‌بسته تو/ ایران را نجات خواهد داد (۱۵ خردادماه ۱۳۵۹).
۶۴. اگر میخواهی همچو پدر باشی باید به شهر آزادی بروی (۲۵ اردیبهشت ماه ۱۳۵۹).
۶۵. روزگاری که ندانی چه‌ای؟ من کنون دانم/ من چه‌ام/ من که‌ام (۳۰ فروردین ماه ۱۳۵۸).
۶۶. من کردم و ایرانی/ نژاد جاویدانی (۲۵ اردیبهشت ماه ۱۳۵۹).
۶۷. حالا بار دیگر عاشورایی دیگر بر ما میگردد/ و ما چون حسین و یارانش میجنگیم/ جنگ تا پیروزی پیروزی پیروزی (۱۶ اسفندماه ۱۳۵۸).
۶۸. ما مردم ایران ... مثل مردم فلسطین/ در نگاهشان صد لبخند/ در دستهایشان تفنگ/ میجنگند با اسرائیل... تا بتوانند اسلام و عدالت را در میهن خود برپا سازند (۹ اسفندماه ۱۳۵۸).
۶۹. وقتی تو لانه جاسوسی امریکا را اشغال کردی/ مردم از تو پشتیبانی کردند/ چون تو پیرو راه امام هستی/ و امام هم مورد قبول مردم است/ همه از کار تو خرسندند (۱۳ دی‌ماه ۱۳۵۸).
۷۰. وقتی که گشت پرپر/ هفتاد و دو گل پاک/ از اشکهای مردم/ جاری شد رودی بر خاک (۱۳ مردادماه ۱۳۶۰).
۷۱. حق خودت را / با سعی بسیار/ باشی نگهدار... (۱۵ شهریورماه ۱۳۵۸).
۷۲. از لبم میشنیدی صدها ترانه (۲ اسفندماه ۱۳۵۸).
۷۳. این بار خدا کمکم کرد/ موفق و پیروزم کرد (۲ اسفندماه ۱۳۵۸).
۷۴. این فریاد شهید من است/ آتشین پیام عزیز من است/ استقلال آزادی جمهوری اسلامی... (۹ مهرماه ۱۳۵۸).
۷۵. بهاری که در خورجینش آزادی داشت (۲۶ اسفند ۱۳۵۹). در واقع ای پرندۀ خسته/ دو چشمت را بکن باز/ زمستان رفته دیگر/ بخوان آواز آواز (۲۶ اسفندماه ۱۳۵۹). /ظلمت رفت و نور آمد/ خورشید آزادی دمیده یا سپیده سر زده (۲۹ خردادماه ۱۳۵۹). بهارم را با اعلامیه‌ها آغاز کردم/ تابستانم را با گلوله‌ها آغاز کردم/ پاییزم را با شهیدان و خونها آغاز کردم/ و زمستانم را با پیروزی و آزادی (۹ اسفندماه ۱۳۵۸).
۷۶. خورشید با نور طلایی/ باز آمد و روشن درخشید/ بر دشتهای سرد و بیجان/ تابید و جان تازه بخشید... (۲۲ شهریورماه، ۱۳۵۸). آن ستاره‌ای که روزها در آسمان است/ خورشید عزیز ماست/ خورشید عزیز ماست (۲۸ فروردین ماه ۱۳۵۹).
۷۷. لاله‌هایی که پیام پیروزی میدهند/ لاله‌هایی که پیام بهروزی میدهند/ لاله‌هایی که مژده بهار را میدهند و... (۱۵ خردادماه ۱۳۵۹).
- گل لاله/ گل شهادت/ گل مؤمنان/...گلی زیبا/ گلی یادآور آن کس که دیگر در میان ما نیست/ گل قلب مادران (۴ بهمن‌ماه ۱۳۵۸).
۷۸. ای کیبوتر/ اکنون که میله‌های قفس را شکستی/ آزاد شده‌ای/ و رها شده‌ای/ پرواز کن، پرواز کن.../ پرواز به آسمانها/ اکنون تو آزادی... (۲۷ دی‌ماه ۱۳۵۸).

۸۰. و دوباره گریه مادر.../گریه مکن مادر/ که پسر ت شهید شد شهید (۱۴ مردادماه ۱۳۵۹).
۸۱. گریه نکن مادر/ پسر شهیدت / در عطر لاله‌ها زنده است (۲ تیرماه ۱۳۶۰). دیدمت مادرم/ آن پسر را چگونه بزرگ کردی و از دست دادی (۲۵ اردیبهشت ماه ۱۳۵۹). بر خاک/ بوی بهار می‌آید/ مادر/ پسر شهیدت/ در عطر لاله‌ها زنده است (۲ تیرماه ۱۳۶۰).
۸۲. جای ت بود کیهان من/ در روی این چشمان من (۱۶ مهرماه ۱۳۵۱). فوری لباس پوشیدم/ به مدرسه دویدم/ دست بچه‌ها ت دیدم/ از خوشحالی پریدم (۳ اردیبهشت ماه ۱۳۵۱). هر داستان خوب را/ ما در کیهان میخوانیم/ با عکسهای رنگانگ/ با نقاشیهای قشنگ/ با خلبان بیباک/ ما دیگر نداریم هیچ باک (۷ خردادماه ۱۳۵۱).
۸۳. ناگهان آید به پایان دور عمر/ وای من وای من وای من (۲۱ آذرماه ۱۳۵۰).
۸۴. تا دانشتان زیاد بشه/ گرامی باشین همیشه/ هر جدولی را حل کنین/ هر مسئله را عمل کنین (۷ خردادماه ۱۳۵۱).
۸۵. عادت ما سلام است/ سفارش اسلام است/ سلام عزت آرد/ مهر و محبت آرد (۲۹ شهریورماه ۱۳۵۸).
با صدای پرشور اذانت/ ما را به عبادت دعوت میکنی/ که بیا بیا بیا بیا / وقت نماز شد/ ...
بیا بیا بیا بیا بیا / وقت نماز شد/ بیا بیا بیا و خود را/ با نماز از زشتی پاک کنید (۲۵ شهریورماه ۱۳۵۹).
۸۶. تو توانی بشوی رستم زال ایران/ تو توانی بشوی یکه تاز میدانگه/ مشت کن دستت را / تا شوی شیر خدا (۲۷ اردیبهشت ماه ۱۳۵۸).
۸۷. از دریا یاد بگیر/ به دریا نگاه کن/ ..آدم را به یاد انسانهای بزرگ/ انسانهای پر تلاش/ مینداز د... (۹ مهرماه ۱۳۵۸).
۸۸. مامانترین مامانم/ خوشگل و مهربانم/ آن چشمهای قشنگت/ موی سیاه رنگت (۹ مردادماه ۱۳۵۱).
عروسک قشنگم/ خوابیده روی تختش/ دست میزند میرقصد/ با دستهای قشنگش (۱۱ شهریورماه ۱۳۶۰).
۸۹. کاش مانند بلبل و طوطی/ داشتم روی شاخه‌ها لانه/ کاش مانند بلبل شاداب/ صبحها میشدم بلند از خواب (۱۹ آذرماه ۱۳۵۱).
۹۰. ای امام زمان ظهور کن/ و ما را از دست این جنایتکاران نجات بده/ ای امام زمان تو نور امیدی/ تو سازش ناپذیری (۷ مردادماه ۱۳۵۹).
۹۱. دلم میخواست/ تفنگ و شمشیرم حقیقی باشد/ تا به آمریکا نشان دهم/ که ما بچه‌ها هم میتوانیم بجنگیم (۱۸ فروردین ماه ۱۳۶۰).

REFERENCE

- Abrahamian, Yervand. (2018). *Iran between two revolutions*. Tehran: Ney, p. 658.
- Behranghi, Samad. (1969). *Researches*. Tabriz: Shams, p. 120.
- Fotuhi, Mahmoud. (2006). *Image rhetoric*, Tehran: Sokhan, p. 50.
- Fotuhi, Mahmoud. (2011). *Stylology of theories, approaches and methods*. Tehran: Sokhan, p. 35.
- Kianoosh, Mahmoud. (1973). *Children's poetry in Iran*. Tehran: Agah, p. 104.
- Mohammadi, Mohammad Hadi. (2004). *History of literature for children and teenagers*. Tehran: Iranian Children's Literature History Research Institute, p. 66.
- Qezel Ayaq, Sorayya. (2004). *Literature for children and teenagers and promoting reading*. Tehran: Samt, p. 71.
- Salajeq, Parvin. (2006). *From this eastern garden*. Tehran: Center for intellectual development of children and adolescents, p. 414.
- Shafi'i Kadkani, Mohammad Reza. (2018). *Poetry Music*, Tehran: Agah, p. 81.
- Zarqani, Seyyed Mahdi & Ghorban Sabbagh, Mahmoudreza. (2015). *Genre theory (literary type) analytical-historical approach*. Tehran: Hermes, p. 194.

فهرست منابع فارسی

- آبراهامیان، یرواند. (۱۳۹۸). *ایران بین دو انقلاب*. تهران: نشر نی، ص ۶۵۸.
- بهرنگی، صمد. (۱۳۴۸). *مجموعه مقالات*. تبریز: شمس، ص ۱۲۰.
- زرقانی، سیدمهدی و قربان صباغ، محمودرضا. (۱۳۹۵). *نظریه ژانر (نوع ادبی) رویکرد تحلیلی - تاریخی*. تهران: هرمس، ص ۱۹۴.
- سلاجقه، پروین. (۱۳۸۵). *از این باغ شرقی*. تهران: کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ص ۴۱۴.
- شفیعی کدکنی، محمدرضا. (۱۳۹۸). *موسیقی شعر، تهران: آگه، ص ۸۱*.
- فتوحی، محمود. (۱۳۸۵). *بلاغت تصویر، تهران: سخن، ص ۵۰*.
- فتوحی، محمود. (۱۳۹۰). *سبک‌شناسی نظریه‌ها، رویکردها و روشها*. تهران: سخن، ص ۳۵۰.
- قزل ایاق، ثریا. (۱۳۸۳). *ادبیات کودکان و نوجوانان و ترویج خواندن*. تهران: سمت، ص ۷۱.
- کیانوش، محمود. (۱۳۵۲). *شعر کودک در ایران*. تهران: آگه، ص ۱۰۴.

محمدی، محمدهادی. (۱۳۸۳). تاریخ ادبیات کودکان و نوجوانان. تهران: مؤسسه پژوهشی تاریخ ادبیات کودکان

ایران، ص ۶۶۲.

معرفی نویسندگان

نسرين السادات ذوالفقاری: دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

(Email: zolfaghari,nasrin@ymail.com)

محمدجواد مهدوی: استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران.

(Email: mahdavy@um.ac.ir: نویسنده مسئول)

COPYRIGHTS

©2021 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. no permission is required from the authors or the publishers.

Introducing the authors

Nasrin Alsadat Zolfeghari: Ph.D. student, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

(Email: zolfaghari,nasrin@ymail.com)

Mohammad Javad Mahdavi: Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran.

(Email: mahdavy@um.ac.ir: Responsible author)